

Η ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΤΑΚΤΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Δ. Γιάξας

Πριν από την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ δεν γινόταν σοβαρή προσπάθεια μετάφρασης στην Ελλάδα. Διάφορες μικρές μεμονωμένες προσπάθειες μόνο. Ο κύριος αλλά και αξιολογότερος όγκος περνούσε από τις εφημερίδες που μετέφραζαν και μεταφράζον άρθρα διαπρεπών δημοσιογράφων από ξένα έντυπα. Οι λογοτέχνες μετέφραζαν σποραδικά λογοτεχνικά κείμενα διαφόρων σημαντικών συγγραφέων. Τέλος υπήρχε και μια μικρή μεταφραστική υπηρεσία στο Υπουργείο Εξωτερικών. Όμως επιστημονικά συγγράμματα και μάλιστα βιβλία φυσικής, χημείας, ιατρικής κ.ά. δεν μεταφράζονταν επειδή δεν υπήρχε ανάλογη αγορά και άρα εμπορικό ενδιαφέρον.

Όμως, μετά την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ, η γλώσσα μας, με την οποία φωτίσθηκαν γενεές ολόκληρες ερευνητών, γίνεται πια μια από τις συχνά χρησιμοποιούμενες γλώσσες της Ευρώπης και συμμετέχει ενεργά στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Όλο και πιο πολλοί ευρωπαίοι ομιλούν σήμερα ελληνικά. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία που εκτείνεται σε όλους τους τομείς, μεταφράζεται πια και στα ελληνικά.

Η γλώσσα μας που είχε μόνο ιστορική σημασία και όποιος την θυμότανε ήταν μόνο για να αποδώσει κάποιον νέο ιατρικό όρο είναι πια στο ίδιο επίπεδο και χρησιμοποιείται εξίσου με τις άλλες μεγάλες γλώσσες. Πολλοί ξένοι μαθαίνουν τα ελληνικά για τα χρησιμοποιήσουν στη δουλειά τους.

Ετσι, είναι απαράδεκτο σήμερα να κυκλοφορούν εμπορεύματα σε όλη την Ευρώπη και να μην υπάρχουν οδηγίες χρήσης σε όλες τις ευρωπαϊκές γλώσσες. Πολλές φορές όταν θέλουμε να αγοράσουμε κάτι, πρέπει να γνωρίζουμε και μια ξένη γλώσσα για να μάθουμε πως λειτουργεί. Αυτό είναι κάτι απαράδεκτο και θα πρέπει να γίνει κάτι σε ευρωπαϊκό ή διεθνές επίπεδο. Δεν είναι δυνατό να δεχθούμε ότι ο έμπορος θέλει να μπει στην αγορά μας χωρίς όμως να έχει τα προβλήματα μετάφρασης του εγχειριδίου που συνοδεύει τα εμπορεύματα. Δηλαδή: θέλω τα λεφτά σου όχι το μπελά σου. Ας φανταστούμε έναν Έλληνα που πάει στην αγορά των ρωσοπόντιων και του μιλάνε ρώσικα. Δεν είναι εξοργιστικό;

Φθάσαμε, λοιπόν, να παράγουμε ειδική ορολογία για κάθε θέμα. Για παράδειγμα θα αναφέρω την ορολογία στα ελληνικά όρων που αναφέρονται σε κανάλια της Ολλανδίας τα οποία η χώρα μας ούτε είχε ούτε και θα αποκτήσει ποτέ. Επίσης την ελληνική ορολογία για ψάρια του Ειρηνικού που δε φανταζόμαστε ποτέ ότι θα τα φάμε και δε θέλω να μου πείτε "ας όψονται οι διοξίνες".

Έτσι, η ορολογία αποκτά στην Ευρώπη πολύ μεγάλη σημασία γιατί τώρα πια πρέπει να μπορούν να συνηγορηθούν μεταξύ τους οι εμπειρογνώμονες όλων των ειδικοτήτων από

τα 15 σημερινά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σήμερα πολλοί επιστήμονες της χώρας έχουν κάνει σπουδές ή μεταπτυχιακά στο εξωτερικό, κυρίως στο Ηνωμένο Βασίλειο ή ακόμα και στην Αμερική, οπότε υπάρχουν πάντα πολλοί ελληνόφωνοι σοβαροί επιστήμονες και στους πλέον απίθανους κλάδους. Οι επιστήμονες αυτοί μπορούν, ξέρουν και θέλουν να αποδώσουν την αγγλική κυρίως ορολογία, στα ελληνικά. Φυσικά οι παραπάνω επιστήμονες, δεν μπορούν να έχουν πάντα γνώσεις φιλολόγου και άρα είναι πιθανόν οι αποδόσεις τους να μην είναι πάντα οι καλύτερες. Η γνώμη μας στο σημείο αυτό είναι: "καλύτερα μια κακή απόδοση παρά καθόλου απόδοση". Εδώ μπορεί να παίξει πρωτεύοντα ρόλο η ΕΛΕΤΟ, η οποία παράγει ορθή ορολογία.

Όμως η ΕΛΕΤΟ δεν έχει τα μέσα. Και τα μέσα μεταφράζονται πάντοτε με τη χαρακτηριστική κίνηση μεταξύ του αντίχειρα και του δείκτη. Και εκεί που η ΕΛΕΤΟ μπορεί να βοηθήσει διαθέτοντας τους ειδικευμένους επιστήμονες, ένας διεθνής οργανισμός θα μπορούσε, με τον κατάλληλο συντονισμό των υπηρεσιών του, να παράσχει ουσιαστική οικονομική βοήθεια.

Είναι, λοιπόν πολύ σημαντική η ορολογία σε μια Ευρώπη που κινείται, και πιστεύεται ότι η Ευρώπη θα ξαναρχίσει να κινείται και να παρουσιάζει πρωτοβουλίες σε πολλούς νέους τομείς, οπότε θα πρέπει να καταστεί δυνατό στους διαπραγματευόμενους εμπειρογνώμονες από τα κράτη μέλη να συννενοούνται σωστά σε όλες τις γλώσσες.

Εκείνο που θα πρέπει πάσει θυσία να αποφευχθεί, είναι να δημιουργηθεί ορολογία για συγκεκριμένες ανάγκες, να χρησιμοποιηθεί στις συγκεκριμένες περιπτώσεις και μετά να χαθεί, αφού δε θα ξαναχρησασθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα. Και στο σημείο αυτό υπεισέρχεται η γρήγορη, εύκολη και αξιόπιστη επανεξεύρεσή των όρων που έχουν μεταφρασθεί μέσα από μια βάση ορολογικών δεδομένων η οποία θα είναι στη διάθεση όλων.

Με την ευκαιρία αυτή μπορούμε να αναφέρουμε ότι ο πύργος στον οποίο στεγάζονται οι μεταφραστικές υπηρεσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο Λουξεμβούργο συχνά λέγεται και Πύργος της Βαβέλ από τις πολλές γλώσσες που μεταφράζονται εκεί μέσα. Είναι στο χέρι όλων μας να μην καταντήσει Πύργος της Βαβέλ η Ευρωπαϊκή Ένωση, οπότε θα γελάνε μαζί μας οι αμερικάνοι, όπως και άλλες φορές άλλωστε, αφού και αυτοί, μολονότι προέρχονται από πολλές ευρωπαϊκές χώρες και ενώ δεν κατάγονται από ό,τι καλύτερο υπήρχε στην Ευρώπη, κατάφεραν, έχοντας λύσει το πρόβλημα της επικοινωνίας, να αναπτύξουν τόσο ύψηλό επίπεδο που να διαφεντεύουν τις τύχες του υπόλοιπου κόσμου. Το πρόβλημα της γλώσσας είναι σχετικά απλό και μπορεί να λυθεί με μάλλον εύκολο τρόπο αν υπάρχει η σχετική θέληση και λίγη μόνο προσπάθεια.

Η μετάφραση είναι ένα σχετικά δύσκολο έργο. Η καλή μετάφραση είναι η απόδοση στη νέα γλώσσα αλλά με τρόπο που να μη φαίνεται ότι είναι μετάφραση αλλά πρωτότυπο κείμενο. Πολλοί είναι εκείνοι που μπορούν να κάνουν μετάφραση. Απαιτείται άριστη γνώση της νέας γλώσσας, πράγμα που πολλοί διαθέτουν. Επίσης απαιτείται γλωσσικό αισθητήριο που, δυστυχώς, δε διαθέτουν πολλοί. Εκείνο όμως που δεν μπορούν πολλοί να κάνουν είναι να αποδώσουν σωστά ξένη ειδικευμένη ορολογία.

Είναι, λοιπόν, απαραίτητο να διαθέτουμε, τη στιγμή της μετάφρασης ενός κειμένου τη σωστή ορολογία. Δε θα πρέπει να μεταφράσουμε ένα νομοθετικό κείμενο χωρίς την κατάλληλη ορολογία και με το σκεπτικό "και βλέπουμε αργότερα". Είναι λάθος να βάλουμε, πρόχειρα, ακατάλληλη ορολογία και να την διορθώσουμε αργότερα. Αν κάποια ορολογία μπει στη ζωή μας και δεν είναι σωστή, κινδυνεύει να μείνει. Για παράδειγμα αναφέρεται η γνωστή σε όλους μας ιστοστανίδα αντί για τη λέξη που είναι προφανώς ορθότερη και την οποία παρήγαγε, σε ανύποπτο χρόνο, η Ακαδημία Αθηνών, "ανεμήλατο". Πολλές φορές η ξένη λέξη είναι κάποια γνωστή έκφραση που αν τη μεταφράσουμε επί λέξει δε λέει τίποτα. Πρέπει επομένως ο ειδικός να δώσει την ελληνική απόδοση που όμως θα μπορούν να κατανοήσουν οι άλλοι ειδικοί του κλάδου.

Από την άλλη πλευρά βλέπουμε ότι είναι απαραίτητο να έχουμε τη λέξη στη γλώσσα μας όταν υπάρχει ανάγκη, έστω και αν η απόδοσή της δεν είναι η άριστη. Πέρασε η λέξη ιστοστανίδα μολονότι δεν ήταν η καλύτερη γιατί αυτή υπήρχε όταν παρουσιάστηκε η ανάγκη. Επίσης, αντιμετωπίζεται ένα άλλο πρόβλημα. Οι γλώσσες που γράφονται με λατινικούς χαρακτήρες αν δεν έχουν απόδοση στη γλώσσα τους γράφουν τον όρο με λατινικούς χαρακτήρες και "ούτε γάτα ούτε ζημιά". Αν όμως, σε ένα ελληνικό κείμενο συναντήσουμε μια λέξη με λατινικούς χαρακτήρες, η λέξη αυτή είναι "σαν τη μύγα μεσ'το γάλα". Όμως, αν συστηματοποιηθεί η προσπάθεια απόδοσης στη γλώσσα μας των ξενόγλωσσων όρων και της ξενόφερτης μόδας θα έχουμε σαφώς καλύτερα αποτελέσματα. Ίσως μάλιστα να μη συναντάμε τόσες πολλές επιγραφές με λατινικά γράμματα.

Αφού λοιπόν είπαμε ότι είναι απαραίτητη για τη συννεύση η ορολογία και αφού δεχτήκαμε ότι καλό θα ήταν να τηρεί σωστούς γλωσσικούς κανόνες, θα πρέπει να δούμε πως θα καταστεί διαθέσιμη σε όλους, εμπειρογνώμονες και μη, με εύκολο, γρήγορο και αξιόπιστο τρόπο.

Πως μπορεί να οργανωθεί η πανευρωπαϊκή αυτή προσπάθεια. Μιλάμε για πανευρωπαϊκή διότι εφόσον οι γλώσσες είναι πια ισότιμες σε ευρωπαϊκό επίπεδο, θα πρέπει κάθε ευρωπαίος να μπορεί να αποδώσει αυτό που θέλει στη γλώσσα που θέλει, π.χ. το εγχειρίδιο λειτουργίας μιας συσκευής ή τις οδηγίες ενός φαρμάκου. Θα πρέπει ο οργανισμός αυτός να λειτουργεί ανεξάρτητα στον ευρωπαϊκό χώρο και να

χρηματοδοτείται από ευρωπαϊκό όργανο με χρηματοοικονομικά μέσα δικά του. Τέτοιο όργανο μπορεί να είναι είτε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είτε το Συμβούλιο της Ευρώπης. Θα μπορούσε επίσης να λειτουργεί στα πλαίσια του ΟΗΕ, όπως η UNESCO ή ο ΟΟΣΑ, αφού θα μπορεί, ως διεθνής οργανισμός να λαμβάνει ενημέρωση για τους νέους όρους από οργανώσεις τυποποίησης ή άλλες όπως η ASTM, η Federal Standards κ.λ.π., ακόμα και από εταιρείες όπως η IBM, η Microsoft, κ.ά. Το σωστότερο αλλά και δυσκολότερο θα ήταν να λειτουργεί στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ). Ο οργανισμός αυτός που έχει τόσο μεγάλη ανάγκη ορθής ορολογίας έχει τόσα προβλήματα λειτουργίας που θα ήταν ουτοπία να προταθεί κάτι τέτοιο.

Το ορολογικό αυτό όργανο θα πρέπει να είναι εντελώς ανεξάρτητο από οποιαδήποτε ευρωπαϊκή αρχή και να λειτουργεί με ιδιωτικά κριτήρια. Με τα κριτήρια αυτά λειτουργεί, εξάλλου και η ΕΛΕΤΟ και γνωρίζουν τα ιδρυτικά της μέλη τη συζήτηση που έγινε σχετικά με το θέμα αυτό στην ιδρυτική της συνεδρίαση. Το όργανο αυτό θα πρέπει απαραίτητα να διαθέτει ένα εκπρόσωπο κάθε χώρας που συμμετέχει αφού είναι πιθανό σε άλλη χώρα με την ίδια γλώσσα το συγκεκριμένο αντικείμενο να λέγεται διαφορετικά (π.χ. Γερμανία-Αυστρία). Τα άτομα που θα το αποτελούν δεν είναι απαραίτητο να είναι ειδικοί ορολόγοι, αλλά άτομα που διαθέτουν "κοινό νου" οι οποίοι να γνωρίζουν καλά τις δομές της χώρας τους για να είναι σε θέση να βρουν και να επιλέξουν τα κατάλληλα άτομα που θα προβούν στην απόδοση της ορολογίας στη γλώσσα τους επ'αμοιβή.

Μα, θα μου πείτε: οι ξένοι θα οργανώσουν τη γλώσσα μας; Φυσικά όχι. Την απόδοση στα ελληνικά θα την κάνουν "πεφωτισμένοι" Έλληνες επιστήμονες του αντίστοιχου κλάδου. Η επιλογή των όρων θα γίνει σε ευρωπαϊκό ή παγκόσμιο επίπεδο, καθώς επίσης και η αποθήκευση των όρων στο ηλεκτρονικό μέσο. Η φυλή μας έχει πολλά προσόντα. Δεν διακρίνεται, όμως, για την οργάνωση και την τάξη.

Το ορολογικό αυτό όργανο θα πρέπει επίσης να διαθέτει την κατάλληλη έκταση ηλεκτρονική βάση δεδομένων με το κατάλληλο προσωπικό πληροφορικής υποστήριξης καθώς και τις αντίστοιχες υπηρεσίες διοικητικής μέριμνας. Η όλη διαδικασία θα συνίσταται στην ταχεία εξεύρεση αλλά και ταχύτατη αποθήκευση της ορολογίας. Το αποτέλεσμα πρέπει να είναι το εξής: να έχει στη διάθεση του ο ευρωπαίος πολίτης τους αποδεκτούς όρους μόλις υπάρξει η ανάγκη χρησιμοποίησής τους.

Το πως θα συλλέγεται η ορολογία είναι ένα πρόβλημα που εύκολα λύνεται. Αν ο οργανισμός αυτός είναι διεθνής θα λαμβάνει πληροφορίες από άλλους διεθνείς οργανισμούς ή ακόμα και οργανισμούς με διεθνή απήχηση. Αν είναι οργανισμός της ΕΕ θα λαμβάνει πληροφορίες από ευρωπαϊκές δημοσιεύσεις ή κείμενα ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος. Τέλος μια πολύ μεγάλη πηγή πληροφοριών είναι και η αποδελτίωση διεθνών ειδικευμένων περιοδικών. Μάλιστα, για ομοιογένεια, θα μπορούσε ο οργανισμός

αυτός να διατυπώσει γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες για την παραγόμενη ορολογία π.χ. κοινοί κανόνες ονοματολογίας χημικών ενώσεων κατά IUPAC.

Αν λυθεί το πρόβλημα της επικοινωνίας μεταξύ των λαών της Ευρώπης, όταν δηλαδή όλοι ξέρουμε για τι πράγμα μιλάμε, χωρίς παρεξηγήσεις τότε θα έχει ανοίξει ο δρόμος για την πρόοδο των λαών.

Η αυτόματη μετάφραση είναι κάτι που πραχώνει ραγδαία. Όμως η απόδοση των λέξεων σε άλλη γλώσσα σπάνια είναι μονοσήμαντη. Δε θα καταστεί ποτέ δυνατό να δώσουμε στις λέξεις μονοσήμαντη απόδοση ώστε να μπορούμε να μεταφράζουμε μηχανικά. Έτσι δεν πρόκειται ποτέ να επιτύχουμε την άριστη μετάφραση χωρίς το μάτι του ανθρώπου.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να τονίσω για μια ακόμη φορά πόσο σημαντικό για την Ευρώπη και τους πολίτες της είναι να μπορούν να σηνεννοηθούν σωστά, διατηρώντας το πολιτιστικό τους περιβάλλον και τη γλώσσα τους γιατί όπως απεδείχθει στο παρελθόν οι βίαιες κινήσεις συνένωσης των λαών απέτυχαν παταγωδώς και δεν άφησαν παρά μόνο τη χαρά στο υπερατλαντικό μας σύμμαχο να μας εξουσιάζει. Στο κάτω-κάτω οι λαοί της Ελβετίας, που ζουν αρμονικά πάνω από 700 χρόνια, έχουν τέσσερεις γλώσσες, ενώ δεν έχουν τίποτα το κοινό μεταξύ τους παρά μόνο την επιθυμία τους να ζήσουν ελεύθεροι και πλούσιοι. Στο σημείο αυτό δεν μπορώ να μη θυμηθώ την κραυγή των αποφοίτων κάποιας χρονιάς του Ευρωπαϊκού Σχολείου του Λουξεμβούργου: "rutain, rutain, on est qu'en meme tous des europeens". Δε μεταφράζω για να μη μου πετάξετε τίποτα.

Δημήτριος Γιάξας

Μεταφραστική Υπηρεσία E.E.

Rue de la Loi 200

B1049 Bruxelles